Չորրորդ Տարի

ԽԱԹԱԲԱԼԱ

Գինն է 10 կ. Գաւառներում 12 կ. 1909, Շաբաթ, յուլիսի 11—ին. Թիֆլիս. № 28.

ՄԱՀՄԷԴ-ԱԼԻ ՇԱՀԸ ՀԱՅԵԼՈՒ ՄԷՋ ՆԱՅԵԼԻՍ.

Тип.-Лит. С. Быхова, Тифлис.

Ա՜յ Ալի, Ալի, Ալի—Բոյդ, միթէ այդ ես եմ. Ես... միթէ նմանում եմ Սուլթան Աբդուլ— [illegible]
Համիդին... Ալլահ. փրկիր ինձ.

ՍՈՒՏ ԿՈՏՈՐՈՂՆԵՐԸ

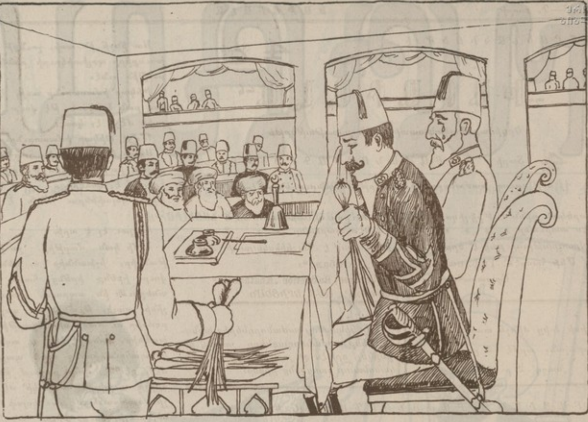

Անմեղ Ռիզան կամպանիով ցոյց են տալիս որ լալիս են. որ իզուր Ադանայում հայեր կոտոր-վեցան... բայց այդ լացը նրանից է, որ իրենք սուտ էին կոտորելիս եղել, և աչքերը արցունքոտել է։

ՖԵԼԵՑՏՕՆԻՍՏ ԼԵՒԱՆ ՂԻՖԻԱՆԻՆ

որ թափլում է մին «Тиф. листокъ» և մին «Закавказье» խմբագրութեան տաշ։

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՒՄ Է 4 Տարի

„ԽԱԹԱԲԱԼԱ"

Երգիծաբանական-սատիրական շաբաթաթերթի

4 Տարի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր գրւող բաժանորդները թերթը ստանում են № 1-ից

Տարեկան գինն է Թիֆլիզում 4 ր.	Դուրսը և Արտասահման 5 ր.
Կէս տարւանը » » » » 2 ր. 50	Կէս տարւանը » » 3 ր.

Խմբագրութիւնը բաց է՝ երբ փակ չէ, եւ գտնւում է Պուշկինսկայա փ. № 1

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Хатабала".

Արտասահմանից՝ Tiflis (Caucase) Re'daction „Khathabala".

Խմբ. հրատարակող՝ ԱՍՏ. ՆՐԻՑԵԱՆ

Յուլիսի 1-ից մինչև տարւայ վերջը «Խաթաբալան» արժէ 3 րուբլի, իսկ նաղդ՝ 2 ր. 50 կ.

Մեր կիսամեայ բաժանորդներից խնդրում ենք բաժանորդագները շուտով ուղարկել, որպէս զի յուլիսի 1-ից թերթը կանոնաւոր հասցնենք իրենց.

ԲԱՑՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ"

Գրական, քաղաքական, հասարակական եւ առեւտրա-արդիւնաբերական
ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.—Առաջնորդող յօդւածներ, ներքին տեսութիւն, գաւառական կեանք, թղթակցութիւններ, քրօնիկ, արտաքին տեսութիւն, առևտրա-արդիւնաբերական բաժին (բորսա և այլն). աշխատաւորական կեանք (աշխատանքի բորսա). մամուլ, թերթօն (գրական, քաղաքական, իրաւաբանական, մանկավարժական և այլն). թատրոն և գեղարւեստ, մատենախօսութիւն, դատաստանական, նամակ խմբագրութեան, յայտարարութիւններ և տեղեկատու.

ՍԵՓԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Օրաթերթը հրատարակւում է յուլիսի 5-ից (ամէն օրւայ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ յուլիսի 5-ից մինչև տարւայ վերջը 4 րուբլի, 3 ամիսը 2 ր. 50 կ. ամիսը 70 կ.: Արտասահմանի համար մինչև տարւայ վերջը 6 րուբլի.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція газеты «Сурандакъ»

Խմբագիր-հրատ. Աստ. Նրիցեան.

Հրատարակիչ՝ Գէորգ Չիլինգարեան.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆԵՐՈՎ.

ՇԱՀՆ ԷԼ ՆԸՆԳԱՒ

Շահն էլ նընգաւ. Նրա գլուխն էլ կերան ու հիմի նա էլ շահ չէ, էստուր եղնէն նա համշարի Մամէդ Ալի է.

Աշխրքի վրէն մէ բան չկայ, վոր վերջ ունենայ. էսօր թաքաւոր, էքուց կախնաւոր, էսօր հարուստ, էքուց աղքատ դառօ, ա՛յ, այ թէ ինչ է ասում յաւիտենական ճշմարտութիւնը.

Ջէն բազմաց, կօսէ, ձէն Աստուծոյ է, կօսէ.

Սա ինչի՞ են ասի, չունքի էստի էդ խուաքիրը պօլիտիկուրի բաներու գօրութին ունէ.

Խիկար իմաստունը ասել է՝ խելքը լաւ բան է, կօսէ, թէ վոր լաւ կօլօփի մէչն է, կօսէ.

Ո՞վ է Խիկար իմաստունը.

Աստուծ վուչ գիդի հարցնուղի գլուխը, ես ինչ գիդիմ թէ ով է. համա էրեւում է, կօճէրիցը, վոր ինքն էլ խելքը կօլօփներու մէչն է էլի պահելիս.

Ու լաւ էլ է արի.

Հիմի կան մարթիք, շահիր, սուլթաններ, իշխաններ ու գեներալներ, վոր իրենք իրենց համա լաւ-լաւ անկրութեն են ապրում, պալատներ են շինել տալի, թւանքներ, զարբազնէք, բոմբեր ու ծաղիկներ, վարթեր ու սոխակներ, կանարէյկէք ու աղաւնակներ են պահում իրենց օսկէ պալատներու մէջ, քէփ է, վոր քաշում են օր ու գիշեր ու խելքի համա կի՝ մէ թումանն չեն ծախսում, մէ լաւ կօլօփ չեն շինել տալի, վոր խելքը անդիր չմնայ ու չկորչի.

Բունութին ինչ է, բունութու համա վաղւայ մարթիքը էրծթէ ու օսկէ կօլօփներ էին շինում.

Հիմի, հիմի խելքը թողել են անդիր ու էսու համա էլ վունց գին ունէ, վունց դադրը, էսու համա էլ վերի էտաժումն է պահւում, առաջ պադւալներում էլ էր ըլում.

Մամէդ Ալի շահը, վունց վոր պարսիկ, խելօք մարթ էր, համա չունքի խելքը էն թաւուր բան է, վոր խանգիսխան փաթերակներ էլ գիդի, էսու համա էլ խելքին չէր գօռ ուտից, իժում էլ քամու ու էսօր էն դուս էկաւ, վոր ամենից աղաք իրա խելքեմէն ինքը փռաւից.

Մամէդ Ալի շահը խառակ վոր զրկւից.

Կու զժւէր իփ վոր խելք ունէր, բա ինչ կուլէր.

Արա ինչի՞ չեն զժւում էնդունք, ձեր ճանանչներեմէն, մեր խմբագրներեմէն, հայ գրողներեմէն, մեր ակտեօրներեմէն, վարժապետներեմէն ու վաճառականներեմէն, հ՞ը, ինչի՞ չեն զժւում, չունքի խելք չունին.

Մարթ վոր ասում է, թէ փուղ կօրցրի, հալբաթ ունեցել է, վոր կօրցրել է, վոր չունենար ինչ կու կօրցնէր.

Էանց էլ խելքն է. Մամէդ շահը ունեցել է. իժում լաւ չէ պահի, իրա փախածին կուռ չէ տալի, ջուր չէ խմացրի. հով չէ արի ու էտու համա էլ, խելքն էլ տեհել է, վուր վունց մէ խեր չկայ, վիր է կացի ու իրան-իրան գուս է էկի գլխաձէն ու կորել է։

Մա՛շ։

Միր ճանանչներու մէջ քանիսի անումը գուղիք տամ, վուր էանց ըլին։

Արա էս սահաթիս մէ լաւ իշկցէք, թէ ձիր ու միր համփաններեմէն ինչ զդամ մարթիք կան, վուր խելքին չին մաիկ տալի ու վիրչը իրենք ին փուշմընի։

Ա՛յ խուսկի գէլիշ, Սուլթան Աբդուլ Համիդը, Օրմանով սրփազանը, Սուրէնով Գէուրք տիրակալը, Սպանդար Սպանդարովը, սա պակաս խելուքն էր, մէ փուխս կէր. վուր սա խելքը փթերով էր բաժնում մուրթա, ով ինչքան կուզեր կու վիկալէր, ու վիկալան եաղիրը էնդդամ, վուր խիղճի համա մէ դրօշի էլ չըթողին։

Բա՛ս, էս ինչևմէն է։

Էս էնդուրմէն է վուր, մենք խիլքին շատ էլ զօռ չըփիտինք տայ։

Մամէդ Ալի շա՛հը, Սուլթան Աբդուլ Համիդի համզը թումաքնիր, զարբազնիր. թուր ու խանջըներու վրայ ուփրօ շատ ամաղ թափից, քանց թէ խիլքի վրեն, ու ինչ էլաւ։

Վունչինչ։

Ա՛յ էշմիաձնի միաբանութինը, մէ ջէր էլա տեհա՞ք, վուր խելօք մարթու պասխի տար, խելօք մարթու պահէր մենձարէր, չէ. ու էտու համա էլ էշմիաձինը իրա փառքից ընկաւ։

Միր պօպուչխաինիրը մէ ջէր էլա էնենց բա՛ն արին, վուր խիղճ վարժապետներին, տեսուչներին պահէին, չէ. ու էտու համա էլ միր շկօլէքի տղերքն ու աղջկերքը փչացան։

Արա Ծննովի շկօլի խաօրիէն խօ գիդի՞ք իփ վուր պապուչխաինիրը Սարգիսովի տղա՛ Լեւոնին բրակեցին։

Ո՞վ ուփրօ ճտաւոր, շկօ՛լը, թէ Սարքիսովը։

Սարքիսովին իժում մինձ տղի ուծին, թէկի մէղ դօղ էրկու հարիր պտէր տանայ, հիմի հինգ հարիր թուման տնուրուղ ունէ։

Ու էտ է միզեղը, վուր հիմի խելօք մարթը իսկի չի ուզում անխիլքներու հիդ աշխատի։

Ա՛յ, հիմի ինձ վիկալէք, ինս, իս ճղ իմ։

Վա՛, զանա ինձ չիք ճանչնում, վուր հարցնում իք։

Հիմի ինձ վուր սուլթանը, ան շահը բարովագիր զրգին ու տային թէ՝ Գասպար, իմացել ինք քու խիլքի զօրութինը, մաքի պէյծառութինը, գլխի քաչալութինը. զուրձի չնուրհալութինը ու ինչ գիդիմ, էս թաւուր ազիզ մաղիզ խուսկիր, ու էտու համա էլ խընթրում ինք, վուր վիկենաս ու գէմուդէմ ան Սոսամբօլ, ան Թէյրան գաս ու միր նազիր վեզիրը ըլիս, չունքի քու վրէն, (իմ վրէն, դուք ձիգ համա չգիդենաք Աւարքեյով Ամբարցումի թաւուր. սա մէ խաախաթ ունէ, ուրիշին վուր գովում ին, հէնց գիդի թէ իրա վրէն ին տաում) մինձ ումիկ ունինք, ու թէկի զուրսա, բաս վիկաց ու գէմուդէմ Թիֆլիզի միր կօնցուլներեմէն վիկալ ճամփու խարջ հազար թուման (իս պակաս չիմ կանայ գնայ) ու գէմուդէմը Թէյրան, ան Սոսամբօլ շտապի. չունքի տանց քիզ վունչինչ չինք կանում անի, ու քիզ էատի համ թաղաղան կու փաակինք, Մահմէդի զակօնով մէ քանի զուժին կնիկ կուտանք, համ լաւ տնըրուղ, համ լաւ քէփ ու պաշտուն ու էս թաւուր մազալու մասալէք. Ի՞նչ իք գիդում, իս դարու կօնիմ, կեհամ Սոսամբօլ ան Թէյրան. չէ, չիմ գնայ, էնդուր ուփրօ վուր՝ «Թաթարալէն» չիմ կանայ թողնի, իժում էնդուր վուր, անխիլք մարթկերանց հիդ դաւի չունիմ ու թէ գնալու ըլիմ, ուփրօ ջալդ Պետրբուրգ կեհամ Ստօլիպինի տիդ, չունքի անում ին, միթօմ սա տաաւկա պիտի տայ կօսէ, ու լաւ էլ կօնէ, միր խուլիգնիրը էլ չին կանայ իրա վրէն բանիր խօսէ, շատիր մօզանէ, նրան կադէա անում տայ, չունքի միր Ստօլիպինը վուր մէ օրինաւուր ու խելօք մարթ է, էնթաւուր կադէտ է, վունց վուր իս ցօցիալ։

Հա էն էի տաում, ինչի վրէն էի փիքր անում, ճտամ ուզում էի իմանայ թէ՝ Ամիրաջիբին ուփրօ գօշադ է թէ դաշադ Արսէնը, ան Բարիմը. հա, հէնց էտ էր, իս կօսիմ վուր Закавказіе-ի բէդախտաւր Ամիրաջիբին, խիստ գօշադ դաշադ է։

Արա Արսէնը, ան Բարիմը կանային դվարեցի կուխկին, Թիֆլիզ քախկումը, խալխի մէջ, էլեքտրիչեսկով չրաղդան արած տիղում, լէվօրը շանց տայ. չէին կանայ, կանային Արսէնն ու Բարիմը մէ պաստ մարթու վրէն տրձակի. չէ. նրանք համարդութին կուգիդենային, Ամիրաջիբին կի, էտ անում է ու էտու համա էլ կօսիմ, վուր գօշադ դաշադ է, քանց թէ շատ շատիրը ու դա էլ Սուլթանի ու Շահի թաւուր խիլքին զօռ է տալի, հարազնիրուն փախածին կուռ չէ տալի, չի ջրում, չի խաատկում ու շահի թաւուր մէ գլուխ էն է տաում, թէ ինքը պրօգրեսիստ է, ինքը լիբերալ է. ու վիրչը, զուրձը էն է շանց տալի. վուր դրա գօզլումը խիլքի տիղ դարման է էլի, ձեռին էլ դալամի մազիէր լէվօր, մարթկութենի տիղ էլ պրաւակատօրութին։

Ա՛յ, թէ ինչի իմ տաում, խալխ ինձ լսէ, ինձ մաիկ տու, դուրթ է՝ շատ բան չիս ասիլ, համա շատ կու լսիս, էլի լաւ կուլի, Շահի, Սուլթանի, Ծննովի շկօլի պապուչխաինիրու, Օրմանովի, Սուրէնովի, կնիազ Ամիրաջիբու հանգի տուտուցութինիր չիք անի։

Գասպար [illegible]

ՓՈՔՐԻԿ ԹԻԽՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

Գնացի մի օր դիմակահանդէս.
(Գրողը տանի, խայտառակեցայ)
Դիմակներն էին անթիւ ու պէս-պէս,
Ու բաղդի բերմամբ մէկին մօտեցայ.

— Բարև, ասացի. սիրելի աղջիկն,
Ձեզ հետ թոյլ կըտա՞ք մի քիչ... զրօսնել.
— Համեցէ՛ք պարոն, ես ձեզ պէս մէկին
Մի՞թէ կարող եմ ուրիշ տեղ գտնել...

Յետոյ ասացի որ ես կին չունեմ...
Որ ինչ սիրուն է այսօր լուսինը...
Յետոյ էլ թէ քեզ ես շատ եմ սիրում,
Վերջապէս եղիր իմ ամուսինը...

Յետոյ էլ քիչ-քիչ դէպի մի սենեակ,
(Որ խօսքը մեր մէջ, երկուսս էլ մթնում)
Քիչ յետոյ զարմանք... սիրուհու տեղակ
Մի ծանօթ ձայն է ականջիս հասնում.

— Ա՛խ, Վասօ՝ երբէք քո ամբողջ
կեանքում
Այսպէս կարօտով դու ինձ չես գրկել...
— Գրողը տանի, թիւրիմացութիւն,
Սիրուհու տեղակ կնոջս եմ գրկել...

Ս. Բագէն

ՊՍՏԻԿ ՖԵԼԻԷՏՈՆ

Գեղարուեստը, մամուլը եւ հասարակութիւնը

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1, Թատրոն.—Սատանի նման (քաղցածութիւնից) միշտ ձեռքը մեկնած՝ ողորմութիւն է խնդրում։

2, Բանաստեղծութիւն.—Նուա ծերացած, թոքախտաւորի դէմքով, միշտ աչքերը դէպի վեր են նայում։

3, Մամուլ.—Կոտր ընկած, գրպանը դատարկ, գրիչը ձեռնափայտ դարձրած, արագ շարժումներով, առոգ-խօսող։

4, Հասարակութիւն.—Դանդաղ շարժումներով, քնոտ աչքերով, շարունակ ննջում է։

Թատրոն. (Հասարակութեանը դիմելով).—Մեր դարում, երբ լուսաւորութեան ճաճանչները շողափայլում են գեղարուեստի բարձրաբերձ գագաթներին, երբ... (շունչը կտրւում է)... երբ հայ բեմը... հայ բեմը տանում է քեզ դէպի վեհ սկզբունքների տաճարը...

Հասարակութիւն (Մի աչքը բանալով).—Հը՞մ...

Բանաստեղծութիւն.—Ո՛վ կոյր ամբոխ, ահա սփռում եմ ոսկեբոյս տաղ. կը բարձրացնեմ քեզ դէպի եթեր, աստուածների որրանում, երկնային մեղեդիների մէջ, դու կը գրկախառնուես յաւերժերգի ոգուն...

Հասարակութիւնը. (Միւս աչքը բանալով).—Հը՞մ...

Մամուլ. (Տորքացած).—Եւ իմ գրիչը ես կը թաթախեմ արիւնով, կշանթեմ, կը զարթեցնեմ քեզ դարաւոր քնից, կը տանեմ քեզ յառաջդիմութեան շաւղով...

Հասարակութիւնը.—Հը՞մ...

Թատրոն, բանաստ., մամուլ (միասին).—Ինչու ես հ՞ըմ անում։

Հասարակութիւն.—Ինչ անէք չանէք, առանց իմ գրպանի ոչինչ չէք անիլ, ոչ մի տեղ չէք գնալ, ոչ դէպի վեր, ոչ դէպի վար, ոչ եթեր, ոչ մեթեր... (Ննջում է։

Թատրոնը.—(Մահանում է կիսամեռ դրութեան մէջ)

Բանաստեղծութիւնը.—(Ուշաթափւում է)

Մամուլը.—(Կատաղած է լինում, ամբողջ ծոխ կազմը փնտռում է)

Բանաստեղծութիւն. (Ուշքի գալով).—Ըղը... ըղը... զորզ... ես... տաում. ըղը զորզ ես... (Նորից ուշաթափւում է)

Հասարակութիւն.—Հը՞մ... (Խորը քնում է)

(Վարագոյր)

Դիօնիս

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ԳԱՂՈՒՍՏԸ

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

(Նուէր Մինաս Ձերազին)

I

Ի՞նչ թողեց այնտեղ Վէհը—բազմաշխատ,
Երբ լուռ հեռացաւ «դուլուճի երկրից»,
Երբ վառ յոյսերով դէպի Արարատ
Ճանապարհ ընկաւ նա արտասուալից.

Մահացած յոյսե՜ր...
Թառամած բոյսե՜ր...
Անպատուած կոյսե՜ր...
Մարոտած լոյսե՜ր...
Թափուած դիակնե՜ր...
Արեան գետակնե՜ր...
Թաչող գնդակնե՜ր...
Մեռնող զաւակնե՜ր...
Ածխացած հայրե՜ր...
Որդեզուրկ մայրե՜ր...
Պատուաբեկ այրե՜ր...
Բարուքանդ վայրե՜ր...
Ջէնքերի շաչի՜ւն...
Թօփերի թնդի՜ւն...
Ռումբերի պայթի՜ւն...
Շէնքերի ճայթի՜ւն...
Որբեր—անհագուստ...
Այրիք—անապրուստ...
Բո՜չ... թալա՜ն... փախուստ...
Զրկանք ու կորուստ...
Մարդակեր սարդե՜ր...
Անտաշուած ջարդե՜ր...
Հրալափ արտե՜ր...
Ծոփացած զարդե՜ր...
Ժամեր—աւերակ...
Գիւղեր անբնակ...
Տուներ—անբնակ...
Ճի՜չ... կո՜ծ... աղաղակ...
Առեւանգութի՜ւն...
Բռնաբարութի՜ւն...
Կրօնափոխութի՜ւն...
Սրբապղծութի՜ւն...
Ահա պատկերը «դուլուճի երկրին»,
Ուսկից գալիս է հայի սիրելին։

II

Ի՞նչ գտաւ այստեղ Վէհը—յոգնացաւ,
Երբ Ռուստաւանի հողին մօտեցաւ,
Երբ «կեցցէ»-ների տակ—որոտացին.
Նա ողջամբ հասաւ սուրբ Էջմիածին.

Ղօղանջող զանգե՜ր...
Անուշեղ զանգե՜ր...
Մաքրելու ժանգե՜ր...
Անիմաստ ճառե՜ր...
Խճա՜ք... բառե՜ր... բառե՜ր...
Ցաւոյ փքուն սարե՜ր...
Խառնամանց ձիգ շարե՜ր...
Սեպգլուխ գլխե՜ր...
Կապելու խեե՜ր...
Կեղծփետուր թեւե՜ր...
*Տարազգի ձեռե՜ր...
Վարձկան հովիւնե՜ր...
Խառնակ հաչիւնե՜ր...
Անվերջ կռիւնե՜ր...
Ցին ու արծիւնե՜ր...
Օդի ամրոցնե՜ր...
Անշահ դպրոցնե՜ր...
Դատարկ գզրոցնե՜ր...
Կեղտի կալոցնե՜ր...
Անտէր ճեմարա՜ն...
Ընկած վեհարա՜ն...
Վարկաբեկ աթո՜ռ...
Արհիք ազգամո՜ռ...
Կիսաւէր վանքե՜ր...
Անմշակ հանքե՜ր...
Անհաշիւ փողե՜ր...
Աչքածակ գողե՜ր...
Մեղկ առաջնորդնե՜ր...
Անկուշտ յաջորդնե՜ր...
Մահւան զարչ փորձե՜ր...
Դիւական գործե՜ր...
Կուսակցական հարկ...
Անխելք ոչխարք...
Դաւաճանութի՜ւն...
Անարգ մատնութի՜ւն...
Դրամաշորթութի՜ւն.
Մարդագողութի՜ւն...
Եւ խայտառակութի՜ւն...
Ահա՛ այն երկրի պատկերը—դաղիր,
Ուր պիտի գործէ Վէհը—Նորընտիր...

Լիլիպուտ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ճշմարիտ կարծիք

Առաջ ուսուցիչը I կիսամեակին օրիօրդ վարժուհուն նկատում է, որ նա առհասարակ անփոյթ է պարապում, ուղղել է հարկաւոր։ Այդ կիսամեակի վերջում ուսուցչի խորհրդով օրիօրդ վարժուհին ս ա ն ի ն է կարդում իր մանկավարժ. պակասը ուղղում։ Մայիս ամսում օրիօրդ վարժուհին առաջ ուսուցչի համար արդէն մի սրբութեան կոթող, մի ձիրքերով օժտւած դաստիարակչուհի էր. Օ՛, սանին, սանին...

II

Ես հրաժարւում եմ

Միական, բազմամարդ ժողով է։ Խօսում է առաջ ուսուցիչը։ Մեռէք ժողովականներ, կատուեցէք քաղաքացիք. այսուհետեւ ձեր որդիք ձեռքները ծոցը դրած, օրիօրդները սպազգեստ հագած կշրջեն փողոցներում. ձեր դպրոցը, ո՛վ գիտէ, գոյութիւն կունենայ թէ ո՛չ. ձեր օրը ի՞նչ կլինի, որովհետեւ, որովհետեւ, դէ՛ շուտ թաշկինակներ հանեցէք, թաշկինակնե՜ր, որովհետեւ... (ինքը լալիս է) ես, ես, գնում եմ...

Տեսնում է, որ ոչ ոք լաց չեղաւ, խօսքը փոխում է.

—Եւ որովհետեւ ամբողջ հասարակութիւնը խնդրում է հոգաբարձութեան, ինձ պահել, ես մնում եմ... ուռա՛. ուրախացէք. ժողովականներ ուռա՛. իհ, ինչու չէք կանչում, ես սակլիքս պրծայ։

Ցաւութիւն, մենք էլ մեր խելը պրծանք. ասում և դուրս են գնում։

«Զուռնաչի»

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐԸ

—Ի՞նչ ես ամբողջ օրերով առանձնանում այս փոքրիկ սենեակում, քեզ համար ոչ թէյ կայ, ոչ հաց, ոչ հանգստութիւն, շարունակ գրում ջնջում, գրում ջնջում. ապա ճղոտում ես ու գամբուղը լցնում թղթի կտորտանքով,—ասեց նախատալով կինը ամուսնուն։

—Թո՛ղէք ի սէր Աստուծոյ, թողէք ինձ հանգիստ, հազիւ էի յաջողեցնում վերջացնել յօդուածս և ամեն ինչ փչացաւ, մոռացա բոլորովին կարգս, մոռացայ թէ ինչ էի ուզում գրել։ Օ՜, Տէր Աստուած, միթէ կարելի է այս տեսակ դատարկապորտների մօտ ապրել և օրաթերթերին էլ յօդուածներ ու նիւթ տալ, գրչակոթը շպրտելով ու ձեռքերը գրպանը դնելով՝ չարացած վեր թռաւ ամուսինը և արագ պտոյտներ սկսեց գործել իր մակարօնի արկղի չափ սենեակում։

—Ինչու ես նեղանում սիրելիս, ես քեզ համար եմ ասում, տես ինչ օգուտ ունես այդ գրուածներից, կամ ով է հետաքրքրւում, ով է կարդում, փաղաքշական տոնով ասաց կինը։

Պարոն յօդուածագիրը, որ կնոջ խօսելու միջոցին քարացածի նման կանգնած ու ձախ կողքի վրայ թեքուած, ականջ էր դնում՝ յանկարծ ոտքը գետնին խփելով գոռաց.

—Յիմա՛ր, ի հարկէ, միայն քեզպէսները չեն հետաքրքրւում իմ յօդուածներին, հազարաւոր մարդիկ են սպասում, այո՛- այո՛ դու ծիծաղում ես, բայց ես հաստատ համոզուած եմ, որ շատերն են հետաքրքրւում իմ յօդուածներով և շատերը երանի տալիս իմանալու, թէ ով է յօդուածագիրը։ Իսկ դո՛ւք, դո՛ւք, մ՛է, թողէք, թողէք, ապա թէ ոչ... դուք ինձ կը խելագարեցնէք...

Կինը փնթփնթալով դուրս է գնում, ամուսնու սենեակից, իսկ պարոն յօդուածագիրը կրկին նստում է իր տեղը, ձախ ձեռքը ճակատին դնելով սկսում է գրել։ Երկու ժամ գրել—ջնջելուց յետոյ, յանկարծ վեր է թռչում տեղից ու դէպի խմբագրատուն ոչ թէ վազելով, այլ թռչելով իրեն նետում է զգում, խմբագրին բարևում, երկիւղածութեամբ յօդուածը նրա առաջ դնում և ցտեսութիւն առնելով. շտապում գործի։

Երեկոյեան, լրագիրը ձեռքին, ծանր քայլերով, դէպի տուն է գալիս, շարունակ աջ ու ձախ նայելով, իրեն նայող կա՞յ արդեօք, ապա մօտենալով ցրիչներին հարցնում է, թերթը լա՞ւ է ծախւում, ծանօթներին պատահելիս, «կարդացի՞ք իմ յօդուածը» հարցնելով, վերջապէս տուն հասնում։

—Նատաշա, արի այստեղ տես, դու, որ չէիր հետաքրքրւում, ահա, յօդուածս տպել են, ականջ դիր կարդամ, (թէպէտ ութ անգամ արդէն կարդացել էր). լսում ես, կարդում եմ.—«Որքան թաղնուած կայծեր կան մարդկութեան մէջ, որքան տաղանդներ, որոնք առանց երևան գալու կորչում են, որքան...

—Սպասի՛ր, սպասիր, այդ միևնոյն բանը ես այսօր առաւօտեան կարդացի,—ընդհատեց կինը, խանգարելով ամուսնու ընթերցանութիւնը և կանչելով ծառային.—Նիկօ, Նիկօ, բեր այսօրուայ վերմիշելի պարկը, հա, հէնց այս է,—ահա, տեսնո՞ւմ ես, ես առաւօտեան կարդացի այս թղթի պարկի վրայ այդ միևնոյն բանը, ինչ որ դու հիմայ կարդում ես լրագրում, դեռ չես էլ ամաչում ու խաբում ես ասելով, որ քո յօդուածն է։

Յօդուածագիրը կատաղեց և կնոջ ձեռքից խլելով թղթի պարկը, նայեց վրան, քիչ կարդաց, և ճղտելով գոռաց.

—Անխիղճ մանրավաճառնե՛ր, դեռ թերթը լաւ չկարդացուած, արդէն մրգի պարկեր էք շինում, ճ՜, մարդիկ, մարդիկ...

Օսկար

ՕՐ ՈՒ ԿԷՍ ԽՄԲԱԳԻՐ

Անակնկալ կերպով «Խաթաբալի» խմբագիրը մէկ օրով քաղաքից բացակայեց։ Ոչ մի ցուցմունք, ոչ մի կարգադրութիւն չարեց նա այս շաբաթ լոյս տեսնող համարի մասին, հաստատ համոզուած լինելով, թէ

ՖԵԼԻԷՏՕ՛Ն

ՆԵՒՐԱՍՏԵՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ա.

—Ինձ չէ՞ք ճանաչում,—մօտենալով ինձ հարցրեց զբօսավայրում մի տիկին։

Սև աչքերով, որոնց մէջ ցաւի շեշտերով թախիծն էր գրուած։ Թաւ, սևորակ յօնքեր, որոնք կամարում էին արտայայտիչ ծով-աչերը։ Եւ այլն և այլն։

Ես պատասխանեցի տիկնոջը.

—Ինչպէս չէ, շատ լաւ յիշում եմ։ Եկել էք ամարանո՞ց։

Յանկարծ զգացի, որ վերջին հարցը միանգամայն անտեղի էր, չմտածուած, մի փոքր շփոթւեցի։

Տիկինը սիրալիր կերպով ձեռքը տուեց ինձ ու ցոյց տալով մօտիկ նստարանը՝ նստեց։

Նստեցի և ես։

—Ես կարծում էի, մոռացած կլինիք. յիշո՞ւմ էք մեր ճամբորդութիւնը։

—Այո՛, այո՛, ինչպէս չէ, տիկին,—լռեցի ես շտապով։ Իմ հոգեկան կեանքը ներքին դիպուածներով այնքան աղքատ է, որ կամայ-ակամայ չեմ մոռանում ոչինչ, ոչինչ...

Տիկինը ցած թողեց գլուխը նազելիօրէն։ Քիչ առաջ նա նայում էր շեշտակի աչքերիս—ուղիղ աչքերիս մէջ։

Ես զգացի, որ այդ բացատրութիւնն ես անտեղի էր։ Ի՞նչ կարիք կար ներքին աշխարհի յուզումներ ու խնդիրներ առաջ բերել մի խիստ պարզ հարցի պատասխանելու համար։ Դուցէ նրան բնաւ հետաքրքրական կամ նոյն իսկ ցանկալի չէ լսել այդպիսի մտերմական փափուկներ։ Ո՞վ եմ ես նրա համար։—Մի պատահական ծանօթ, մէկը շատերից։ Ուրիշ ոչինչ։

Օ՜, անմտութիւն, անմտութիւն,

Տիկինը տեսնելով որ լռում եմ՝ գլուխը դանդաղօրէն ու հանդիսաւորապէս բարձրացրեց. նորից սևեռեց հայեացքը ճիշտ աչքերիս մէջ։ Նա նկատեց շփոթմունքս, աւելին՝ տարակուսանքս ու ժպտաց. ես կորցրի ինքզինքս։

—Յիշում եմ, յիշում. այն ժամանակ ես դեռ երեխայ էի, սովորում էի դպրոցում,—պատասխանեցի ես նրա առաջեան հարցին՝ վերի պատասխանս անպէտք գտնելով։

Բայց վերջին պատասխանս նոյնպէս դուր չեկաւ ինձ։

Ի՞նչ կարիք կար հասկացնելու տիկնոջը, որ ես հիմիկ երեխայ չեմ։ Իբր թէ այն ժամանակ միայն երեխայ էի, իսկ այժմ-օ, այժմ, լսեցէք այլևս երեխայ չեմ։ Ի՞նչ հարկաւորութիւն կար այդպիսի յայտարարութեան, մինչդեռ տիկինը պարզապէս տեսնում է իրեն նստած մի հասակաւոր երեխայի առաջ, որ ասելիքներն անգամ չի կարողանում ձևակերպել, քիչ ու միչ տանելի կերպով։

—Ես այն վարարած գետը չեմ կարողանում մոռանալ. փրփրոտ ալիքները մինչև այժմ կանգնած են աչքերիս առաջ իրենց ահաւոր տեսքով,—ասաց տիկինը՝ ծառից մի տերև կտրելով։

—Ձեր ամուսինն էլ այստեղ է։ Յիշո՞ւմ էք, գետից անցնելիս ինչպէս էր նա ծածկում թաշկինակով ձեր երեսը, որ չնկատէք ալիքների խելագար վազքը։

Տիկինը լռեց մի րոպէ։ Ինձ թւաց, ամուսնու անուան յիշատակումը դուր չեկաւ նրան։ Ես զղջացի, որ խօսակցիս դժկամակութիւն պատճառեցի՝ յիշեցնելով մի անդուրեկան բան։ Ու զգացի ցաւագինօրէն, որ այդ առածս նոյնպէս անտեղի էր, ինչպէս և նախկին բոլոր ասածներս։

—Այն օրից ի վեր ես ձեզ չեմ մոռացել.—ասաց տիկինը մի խորհրդաւոր և երկար հայեացք նետելով դէմքիս, առանձնապէս շեշտելով «ձեզի» վրայ։

Դա ինձ համար մի անակնկալ էր։ Ես այնքա՛ն վախենում եմ այդ տեսակ մերկացումներից։ Բայց վախենում եմ հետևանքների նկատմամբ. մինչդեռ նրանք խրախուսում են ներշնչում ինձ, բազէական յաղթանակի հպարտութեան հաճոյքով. կնոջ սրտից բռնելու ցանկութիւնն է խօսում իմ մէջ անզսպելիօրէն։ Կանացի այդօրինակ ազդերից յետոյ՝ ես ռոմանտիկ հերոսի դերի մէջ եմ մտնում, եթէ միայն պայմանները նպաստում են, միևնոյն ժամանակ խորապէս համոզուած, որ դերս մինչև վերջին «կեցցէն» չեմ խաղալու։

—Միթէ,—պատասխանեցի ես քաղցրաքաղցր ժպտալով և պարզած հայեացքս սևեռեցի նրա կաս-կարմիր շրթունքներին։ Ու

մէկ օրից յետոյ անպատճառ այս տեղ կլինի և ամէն բան իր ձեռքով կանէ։

Զարդ բարոն հակառակ է։ Գնաց ու էլ չեկաւ։ Համարի բոլոր նիւթերը շարուած պատրաստ են, բացի առաջնորդողից։ Բայց առանց առաջնորդողի, այն էլ կորցացոնելու սիրելի Գասպար Կալառուզեանի առաջնութիւնը. Խաթաբալէն ինչ համ կունենայ։ Իսկ առանց խմբագրին, Գասպար Կալառուզեանը չի համաձայնում առաջնութիւնը մեզ տալ ասելու։

Ինչու չի տալիս մեզ Կալառուզեանն իր առաջնութիւնը հրատարակելու, խմբագրի բացակայութեան միջոցին, չենք կարող գրել, որովհետև խնդիրն պատճառը չգիտենք, բայց շատ լաւ գիտենք և այն, որ հայ հասարակութիւնը «Խաթաբալից» պահանջում է անպատճառ առաջնորդող և այն էլ Գասպար Կալառուզեանցի առաջնութիւնը։

—Էհ, ջուրն ընկնելու, խեղդուելու չենք, մտածում եմ ես. խմբագիր է, ու իր մէկ օրուայ արձակուրդը դարձրեց մէկ-երկու ամիս, ինչ պիտի անենք, խօ չենք կարող բժշկի վկայական պահանջել, կամ ուժկից մի բան յետ գնել։

«Խաթաբալան» էլ խօ գիտէք, որ հակառակ մեր պարբերական մամուլի մէջ ընդունուած սովորութեան, չգիտէ մերթ ընդմերթ դադարել, կամ երկու երեք համարը մէկ կազմի մէջ տալ։ Ընդհակառակն անցեալ տարի 52 շաբաթուայ մէջ, 53 համար դուրս եկաւ։

Էլ ես, թերթի քարտուղարս, կարող եմ մի շաբաթ ուշացնել հրատարակութիւնը, թէ ինչ է, խմբագիրն այս տեղ չէ։ Ի՞նչ կասեն ընթերցողները, ինչ կանեն մեր սուրբ կուսակցութեան անդամները։

Այս երկիւղից քիչ մնաց գլուխս կորցնէի։ Որպէս զի գլուխս կորցնելու վտանգից ազատ լինեմ, ամենից առաջ փողպատս պնդացրի, և երկու ձեռքով պինդ բռնեցի գլուխս։

Կամաց կամաց խելքս գլուխս եկաւ, միտքս ամփոփուեց, տեսայ որ այնքան էլ դժուար չէ այս դրութիւնից դուրս գալ։

Մտածեցի առժամական կդիմեմ մեր մի քանի գրագէտներին, կպարզեմ գործի դրութիւնը և կխնդրեմ իբրև կօլլէգաների, աջակցել ինձ, մինչև «Խաթաբալի» խմբագիրը վերադառնայ։

Մեծ բան է պահանջս, ամէն մէկից մէկ հատ առաջնորդող. փառք Աստծոյ, «Խաթաբալէն» դրանց ամէնին էլ պարտաւորացրել է, որին ծաղրելով, որին նկարելով։

Տոմսակները գրեցի, ուղարկեցի, մի քանիսը չպատասխանեցին. դրանց անունները գրել պահել եմ, որ խմբագրի վերադարձին յանձնեմ իրան, գաղտատանն իր ձեռքով անէ։ Միւսները ուղիղ է պատասխանեցին, այս ինքն նիւթեր ուղարկեցին, բայց համարեա բոլորն էլ անպէտք դուրս եկան։

Որպէսզի չկարծէք թէ չարախօսում եմ, մի քանիսի պատասխաններից կտորներ կը դնեմ։

«Պատանեկս!

Մենք ուրիշներից լսեցինք, որ խմբագրի բացակայութեան պատճառով, դժուարութիւնների մէջ ես ընկել առաջնորդողի համար։ Թէպէտ մեզանից խորհուրդ չես հարցրել, բայց մենք ինքնաբերաբար գալիս ենք քեզ օգնութեան։ Վերցրու «Մշակի» կաթողիկոսական շարաթեայ, որ համարի որ յօղուածը կուզես արտատպիր. պրծաւ գնաց։

Խմբագրութիւն «Հովւի»

—

Յ. Գ.

Ձեր տոմսակին կպատասխանեմ հետևեալը։ Խաթաբալին իբրև առաջնորդող, շատ յարմար է մեր սիրելի Տիգրան Նազարեանի վերջին ճառը, որ նա արտասանեց Վեհափառի առաջ, իբրև Լիսբոնի Գրագէտների Միութեան ներկայացուցիչ։

Բժ. Նաւասարդեան։

—

Յարգ. Պարոն.

Շատ ուրախ ենք, որ ձեր խմբագրի բացակայութիւնն այդքան զգալի է ձեզ։

Մեզ մօտ այդպէս չէ։ Մեր խմբագիրը վեց առաջնորդող պատրաստ պահում է գրպանում և բացակայելու դէպքում, բա-

---

ինձ համար միանգամայն տարօրինակ համարձակութեամբ, աչքերս չփախցրի նրա շրթունքներից, մինչև որ տիկինը չխոնարհեցրեց իր սիրուն գլուխը։

Իմ «մերթէ» ին նա չպատասխանեց անմիջապէս։ Ես—ինչ ասել կուզէ—այդ «միթէ»ն ես ասելորդ համարեցի և մինչև անգամ—օ, սարսափ—վիրաւորական տիկնոջ քնքոյշ սրտի համար։ Նա ասում է. «Ես ձեզ չեմ մոռացել»։ Ես պատասխանում եմ. «մերթէ»։ Այդ նշանակում է, ես նրա ասածին չեմ հաւատում, կամ աւելի մեղմ, կասկածով եմ վերաբերւում։

Տիկինը ձեռքի մերկը մաւ-մաւ կորանալով երգեցիկ ձայնով շշնջաց.

—Բայց ինչպէս դուք փոխուել էք։

—Մերթէ,—պատասխանեցի ես շրթունքս կծելով, որ չշարունակեմ խօսքս։

Տէր Աստուած, դարձեալ այդ անիծեալ «մերթէ»ն։ Փոխանակ ասելու, որ ամենևին չեմ փոխուել ինչ որ առաջ էի, նոյնն եմ մնացել և այսօր. փոխանակ ասելու, որ այն օրից ի վեր բնաւորութիւնս մազաչափ անգամ առաջ չի շարժուել,—ես կրկնում եմ այդ չարաբաստիկ «մերթէ»ն։ Բայց, աւաղ, այդ էլ ճիշտ չէ. նա խօ բնաւորութեանս մասին չէ ակնարկում, այլ հաւանօրէն իմ ֆիզիքական կազմւածքի։ Բայց ինչ էլ որ լինի այդ «մերթէ»ն աւելորդ էր։

«Մերթէ»ից յետոյ մի փոքր սրտապնդուելու համար՝ ես բարկացրի ինձ։ Ինչու է այս կինն ակնարկում, որ ես փոխուել եմ։ Հենց ինքն է փոխուել։ Իւր աչքի գերանը չի նկատում, իմ աչքի շիւղն է մէջ տեղ բերում։ Ո՞ւր է այն ժամանակուայ հրավառ աչքերի փայլը, թարմութիւնը։ Ո՞ւր է այն փափլիկ թշերի կարմրութիւնը, շրթունքների կուսական թարմութիւնը։ Այժմը նորա են ընկել, աչքերը—մարել, շրթունքները—չորացել։ Ձայնի այն մեղեդիական՝ սթափեցուցիչ զօղանջը տեղի է տուել մի խռպոտ մռռոցի։ Այն փարթամ պլաստիքական իրանը, լիք հարուստ կուրծքը, հմայիչ մարմարիոն վիզը—այժմ մի վախեցնող խրտուիլակ։ Եւ դեռ յանդգնում է ասել ինձ, որ փոխուել եմ։

—Տիկին,—յանկարծ դուրս թաւ բերանիցս։

Նա աչքերը մեղմօրէն բարձրացրեց։

—Դուք, դուք…,—կակազեցի ես, նոր միայն զգալով, որ չեմ մտածել նախապէս, թէ ինչ պիտի ասեմ։

—Ես ինչ,—հարցրեց նա հետաքրքրութիւնից վառուած աչքերով։

—Ասում էք, որ ես փոխուել եմ,—յարեցի ես կարմրելով։

—Բայց դուք, կարծեմ, այդ չէիք ուզում ասել,—պատասխանեց նա լիակուրծ ծիծաղելով։

Այդ ծիծաղն, ուղղուած իմ ապիկարութեան դէմ, խիստ զայրացրեց ինձ։

—Դուք ևս անչափ փոխուել էք,—տատցի ես շեշտելով «անչափի» վրայ, դառը մտացած աչակերտի պէս, որ յանկարծ յիշում է դասը, երբ ուսուցիչը գլխի է գցում նրանն։

—Պարոն Երամեան, այո, ես փոխուել եմ,—տատց տիկինը մի այնպիսի տխուր շեշտով զգան հառաչի հետ միասին, որ ես ակամայ զղջացի ասածս պատասխանի համար։

«Ի՞նչ կըլինէր, որ ուրիշ բանի մասին խօսէի, ինչու եմ անպատկառօրէն յիշեցնում նախկին գեղեցկութեան կորուստը,—մտածեցի ես։ Բայց ամենից առաջ տիկնոջ պատասխանից յետոյ ես մտքին դարձայ. «Օհօ, ազգանունս էլ գիտէ, մինչդեռ ես չեմ էլ յիշում իր ազգն ու անունը»։

—Տիկին, ներողութիւն, ինչպէս է ձեր անունն ու ազգանունը,—հարցրի ես անմիջապէս առանց չափ ու կշռի տակ դնելու ասածս։

Ի հարկէ, ես յետոյ միայն զգացի, որ անքաղաքավարի ու գռեհիկ վարուեցի։ Մարդը հետաքրքրուել է ինձանով, չի մոռացել ինձ մինչ այժմ, չնայած որ տարիներ են անցել մեր միօրեայ ճանապարհորդութիւնից յետոյ. նա պարզապէս շշնջաց, որ ինձ չի մոռացել. փաստ՝ ազգանունս գիտէ։ Ես, յանկարծ այդ բոլորի փոխարէն, յիմարաբար կոպտերս բաց եմ անում, որ ես նրան էլ չեմ հետաքրքրուել իրենով. փաստ՝ ոչ անունը գիտեմ, ոչ էլ, ազգանունը։ Ա՛յ քեզ խայտառակութիւն։

Իմ հարցը մաայլեց տիկնոջ դէմքը անհետանալի կերպով։ Նրա շրթունքների դրաւիչ անկիւնները կուչ եկան գեղծրեւտութական կատարելութեամբ. ասես թէ պատրաստւում էր լաց լինելու։ Ես վախենալով

լորն յանձնում է մեզ, մինչև կարողանայ գնացած տեղից նորերն ուղարկել։ Այդ աշխատողներից այժմ հինգ հատ պատրաստ կայ մեզ մօտ։ Որը կամենաք, համեցէք վերցրէք. կուզէք մենք վիճակով մէկն ու մէկն ուղարկենք։ Մեր տարակուսով, բոլորն էլ միատեսակ բաներ են և դժւար խրատով կարելի է որոշել։

Խմբագրութիւն «Մշակի».

—

Սիրելի բարեկամ!

Ձեր նամակն ինձ զարմացրեց, ինչ կայ դժւարանալու։ Վերցրէք նախանցեալ տարւայ «Թաթարալայի» աշխատակիցներից մէկը, փոխադրաբար արտատպեցէք, միայն վերնագիրը փոխելով։ Ես միշտ այդ տեսակ դէպքերում այդպէս եմ վարւում։ Օրինակ այս տարւայ «Տարազի» մարտի համարում երկու պատկեր չունէինք, վերցրինք երկու ուրիշ պատկերներ դրինք, տակի ստորագրութիւնները փոխելով։ Ձէք հաւատում, նայեցէք այդ համարի մէջ հետևեալ պատկերները.

«Երկիր վերադարձողները Արարատի ստորոտում. Արաքսի ափերում Հին-Նախիջևանի շրջակայքում։» Իսկապէս այդ պատկերը Ռազմավրա'յան ճանապարհն է։ Պարզ երևում է պատկերի վերայ Կազբէկը, Նախրական անտառը։

Միևնոյն համարի մի ուրիշ պատկերը «Սահմանադրական Տաճկահայաստանում նոր երգեր, նոր ճառեր, նոր համախորհուրդներ։»

Այդ պատկերի ձախ անկիւնում պարզ տառերով երևում է 1884 թիւը.

Ուրեմն տեսնում էք, որ այդ պատկերը դեռ 25 տարի առաջ էլ է լոյս տեսել, իսկ մենք ընթերցողներին նորի տեղ տւինք և ոչ ոք էլ չբողոքեց։ Լսեցէք մեր խորհուրդը, նոյնպէս վարւեցէք դուք, չէք զղջայ։

Տիգ. Նազարեան

—

Մեծ. Պարոն

Ես մի սրամիտ և գեղեցիկ բան ունեմ պատրաստ աղանդացիների օգտին հաւաքւող փողերի առթիւ, բայց վախենում եմ հրատարակելուց յետոյ, վատ յիշողութիւններ զարթեցնէ ընթերցողների շրջանում։ Ափսոս որ Աղամեան գտնւում է Կիլիկիայում, այսինքն Զէյթունում, որ մի երկու տասնեակ տարի առաջ հրկիզւեց։ Եթէ Աղամեան մի ուրիշ տեղ գտնւէր, գրածս անպատճառ կուղարկէի։ Ընդունեցէք և այլն

Ս. Սպանդարեան.

—

Յարգ. Պարոն!

Շտապում եմ ուղարկել այս գրածս, որ «Թաթարալում» տպագրէք իբրև առաջնորդող։ Չկարծէք թէ սա թարգմանութիւն է «Баку»-ից, կամ «Бак.—Эхо»-ից. սա իմ սեփական հեղինակութիւնն է։ Մեր մամուլի մէջ թէպէտ վերջերս շատ մերկացումներ լինում են բանագողութիւնների մասին, բայց այդ ամենեւին ինձ չէ վերաբերւում։ Դորա համար էլ, ես միշտ անպատասխան եմ թողնում այն մերկացումները, որ իմ բանագողութեան է վերաբերւում։

Թող այդ պարոն մերկացնողները գրեն, թէ որ հեղինակութիւնս, որտեղից է գողացած։ Ինչպէս կարող են բոլորովին օտար մարդիկ գիտենալ այդ, կամ մտածել, երբ ինքս արդէն մոռացել եմ, որը որտեղից է։

Տպագրելուց յետոյ, ձեռագիրը վերադարձրէք ինձ, կամ անպատճառ ոչնչացրէք։

Վ. Փափազեան։

—

Այս պատասխաններն ստանալուց յետոյ, երբ համոզւեցի, որ բոլոր առաջարկութիւններն էլ անյարմար են, մտածեցի ինքս մի առաջնորդող գրել։

Գրեմ, շատ գեղեցիկ, բայց ինչ նիւթի մասին գրեմ. ահա ամենադժւար հարցը։

Անշուշտ յիշում էք դասագրքերի միջի այն օրինակը աշակերտին, որ արհեստը կիսատ է թողնում, թէ մինչև ես վարպետ դառնամ, քաղաքի բոլոր շինութիւնները շինւած վերջացրած կլինեն։ Իսկ այդ դրութեան եմ գտնւում հիմայ։ Ինչ բանի մասին էլ գրելու լինեմ ես, այդ մասին Ա. Քալանթարը գրել է, կամ խոստացել է գրելու։

վախենում եմ կնոջ դեմոկրատական արտայայտութիւններից, օրինակ՝ լացից։ Մանաւանդ հրապարակային տեղերում, իմ ներկայութեամբ։

«Ի՞նչ կասեն այս թաղում գրողները,— մտածում էի ես,— այ, քեզ սկանդալ։ Տէր Աստւած, թող լաց չլինի, կը խայտառակւեմ բոլորի առաջ։ Ես վախենում եմ բուլվարային ռոմաններից, լացից, թաշկինակը ատամներով պատառելուց, երեսը ձեռքերի մէջ ծածկելուց. տենորային հառաչանքներից, և այլն և այլն։ Տէր Աստւած։ թող լաց չլինի, խնդրում եմ, թող լաց չլինի գոնէ այս անգամ։

Բարեբախտաբար Ամենակարող Տէրը այս անգամ ինձ լսեց անպայմանի կերպով, տիկինը լաց չեղաւ. այլ տատանւող լալկան սոպրանոյով։

Իմ անունն ու ազգանունը։ Անտա, ուզում էք իմանալ։

—Սպասեցէք, դուցէ ինքս մտաբերեմ,— ասացի ես ժպտալով, բայց դիտմամբ, նախկին խօսքերիս տպաւորութիւնը մեղմելու համար։

Ի հարկէ, ես չէի էլ ձգտում մտաբերելու, քանի որ գեղեցիկ կերպով գիտէի, թէ յիշելու անկարող եմ. ինձ շատ դուր եկաւ վերջին ասածս։ «Վերջապէս, մի խելօք բան ասացի»,—մտածում էի ես։ Բայց այդ ամօքիչ տպաւորութիւնը տևեց մի թռուցիկ վայրկեան։ Ես զգացի, որ դա էլ անտեղի էր առաջւաններիս նման։ Ինչու ասել, չէ՞ որ չեմ կարող յիշել. քանի՞ տարի է անցել. մտաբերելու հնար չկար»—կշտամբում էի ինձ մտովին։

—Այն օրից ի վեր ես միշտ խորհում էի ձեր մասին. ես սիրել էի ձեզ բուռն կրքով, և...

«Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն»— մրմնջացի ես անլսելիօրէն աղօթքի խօսքերը, լսելով տիկնոջ այդ ասքը։

—Եւ յանկարծ,—շարունակեց նա նոյն սոպրանոյով,—պատահում եմ իմ կուռքին, որ չգիտէ իմ անունն անգամ։ Ծանր է այս զգացումը, պ. Երամեան, ծանր—քարի պէս։

—Տիկին, ներողութիւն եմ ձեզանից,—թոթովեցի ես։

—Ախ, թողէք խնդրեմ, ինչ ներողութեան մասին կարող է խօսք լինել...—պատասխանեց նա դայլայլած։

«Զէ, այլևս ռոմանտիկ դեր չեմ կարող խաղալ,—մտածեցի ես,—խօ, անփորձ աղջկայ հետ չեմ զրուցում, որ ապիկարութիւնս էլ հերոսութեան տեղ անց կացնեմ։ Խնդիրն առաջ է մղում տիկինը հմուտ ասպարապետի պէս, քշելով ինձ բոլոր դիրքերից, պատսպար ընկնելու ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ։ Ես անիծեցի ինձ այդ օրւայ գրօսանքի դուրս գալու համար։ Ախր ես ուզում էի Հ. Առաքելեանի «տրամաբանութիւնը» կարդալ՝ հաւատացած որ կը գտնեմ այնտեղ փորձւած միջոցներ ամեն տեսակ դժւարին ծուղակներից դուրս գալու համար,—լինի զրպարտութիւն, լինի անտեղի վիրաւորանք։ Ինչու համար ես դուրս եկայ գրօսանքի, ինչու համար չը կարդացի գիրքս։

—Դուք այնպէս էք բարկանում, վեհմանշուք տիկին, կարծէք թէ խոշոր մեղս հասցրի ձեզ՝ չմտաբերելով ձեր անունն ու ազգանունը։

«Տէր Աստւած, այս ինչ ասացի»,—մտածեցի ես։ Բայց այլ ես ուշ էր. բառերը մի մեանց յետևից դուրս թռան բերանիցս. ասես, մի ամսի չափ մտածել էի այդ բոլորի մասին։

—Ինձ թւում է, դուք դերասանութիւն էք անում, տիկին։ Դուք, կանայք, փորձւած դերասաններ էք։ Ես դժւարութեամբ եմ հաւատում կնոջ զգացումի անկեղծութեան։ Ասում էք, որ գիշեր ու ցերեկ մտածել էք իմ մասին—չեմ հաւատում։ Դուցէ և...

Տիկինն իսկոյն և եթ վեր թռաւ տեղից շանթահարի պէս ու թաշկինակն աչքերին հպած—հեռացաւ։ Ես մնացի քար կտրած. Կողքիս կանգնած տղաներն ու աղջիկները քրքջում էին։ Ինչպէս երևում է, ես ձայնս չափազանց բարձրացրել էի և իսկապէս դերասանութիւն արել։ Ես վազեցի դէպի տուն, սրան ու նրան բոթելով ու հրելով։ Ամեն կողմից լսում էի, «վայրենի, կամաց»։ Մտայ սենեակս և ուղիղ անկողնիս մէջ փռւեցի։ Ես լալիս էի հեծկլտալով։ «Տէր Աստւած, չեմ ուզում ոչ փառք, ոչ հարստութիւն, աղօթում էի ես, տուր ինձ խելք, հնարագիտութիւն—ինքս ինձ տիրապետելու կարողութիւն։ Տէր, տուր ինձ այդ բոլորը։—Դու ամենակարող ես»...

Այս աղօթքը հազարերորդ անգամն էի կրկնում։

Բայց տիրոջ ականջների բամբակն արգելում էր խնդրւածքիս կատարումը։ Որսն եկաւ իր ոտքով. ես բաց թողի նրան ապուշի պէս։ Ու թռաւ, թռաւ։

Երամեան

Գլուխս տարարերցնում էի մտածելով առաջնորդողի համար նոր նիւթ գտնելու մասին, երբ յանկարծ դուռը բացւեց և խմբագիրը ներս մտաւ, Կալանաւորւածի հաստատուներթողը ձեռին։

Նրա օրւակիւսայ բացակայութիւնը որբտանց ներեցի։

ՄԻԼԻՕՆԵՐ

ԴԻՍԻՑ-ԴԻ՛ՆԻՑ

—Ինչու են հոկտեմբերեաններն այսպէս դուրս գալիս իրանց կաշւից։

—Նրանք ուզում են պորտֆէյլներ շինել դրանցից։

—

Հանդիպելիս

—Մեր խեղճ Արամ Ղարաբաղովիչին չի յաջողւում Է՛լի։

—Ի՞նչ է պատահել որ։

—Առաջին անգամ իւր կեանքում առաջարկութիւն արաւ...

—Եւ մերժեցին։

—Ընդհակառակն. ամին իրանց լիակատար համաձայնութիւնը։

Հոգեհանգստի ժամանակ.

—Ինչու նորին պայծառափայլութեան աչքերը մանէթներով ծածկել են։

—Սովորութեան համաձայն. կենդանի ժամանակն էլ նրա աչքերը փողերով էին փակւում։

Հարցաքննութեան ժամանակ.

Հարցաքննողը.—Ի՞նչ բան է խարէութիւնը։

Քննւողը.—Եթէ դուք, պարոն պրոֆեսոր, հարցաքննութեան ժամանակ ինձ կը տապալէք՝ դա կը լինի խարէութիւն։

Հարցաքննողը.—Ի՞նչպէս թէ։

Քննւողը.—Հենց այնպէս։ Երբ մէկը օգտւում է մի ուրիշի անգիտութիւնից՝ նրան ֆնասելու համար՝ քրէական օրէնսգրութիւնը այդ գործողութիւնը անւանում է խարէութիւն։

Ախալցխայի ծխական Դպրոցների Հոգաբարձութիւնը։

Հոգաբարձ.—Պարոններ, եկող ուսումնական տարի ցանկութիւն ունէ՞ք պաշտօնավարելու մեր դպրոցներում։

Ա. խումբ ուսուցիչներ.—Ցանկութիւն ու էն էլ ինչպէ՜ս. լրագրութեան մէջ խայտառակւելուց յետոյ, էլ ո՞վ կընդունի մեզ. մեր գնանք։

Բ. խումբ ուսուցիչներ.—Ինչպէս երեւում է, մեր դէմքերը դուր չեն եկել հոգաբարձութեան. ինչ օրերի ենք հասել։

Սանդ Մախաթովիչ

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

Մեր սեփ. գործակալութիւնից

Թէհրան 1 յուլ.

Այսօր առաւօտեան նամազի ժամանակ, շահը հրամայեց իրա հաւատարիմ նաւատորմը դուրս բերել և բախտիարներին ու ազգայնականներին իրանց բոլոր պաշարներով ջրահեղձ անել։

Թէհրան.—Սեփահդարը ինքնագիր բարեագիր ուղարկեց շահ Մահմէդ-Ալիին, Ղարաբաղցի Եփրեմը՝ սուլթան Աբդուլ-Համիդի վերջին օրերի պատմութիւնը։

Թէհրան 4 յուլ.

Շահը չնայած այն թախանձանքին ու սիրուն, որ ազգաբնակութիւնը տածում էր դէպի իրան անձը, այնուամենայնիւ հրաժարւեց. և որպէսզի չստիպէին հակառակ իր կամքին թագաւորութիւնը շարունակել՝—երդւեց զուրանի վերայ որ հաւատարիմ մնալով «կանոնը էստասիին»—այնուամենայնիւ թողնելու է իր պաշտօնը։

Ասաղանին, յեղափոխականները, Սաթար՚խանն ու Ասաթը և խեղճ ու կրակ ռայեաթը, այսօր ադի արցունք թափելով, միայն աղաչում պաղատում էին Մահմէդ-Ալիին յետ վերցնել իր հրաժարականը։

Շահը պատասխանեց, եթէ սուլթան Աբդուլ-Համիդն էլ կը խոստանայ կրկին Ելդըզ-քեօսկ վերադառնալ, այն դէպքում միայն կը համաձայնւի։

Կ. Պօլիս.—Թէհրանից օր ու գիշեր հեռագրներ են տեղում Սալօնիկ, Ալաղինի պալատը Աբդիւլ-Համիդին, խնդրելով շահի խաթրը չկոտրել և նորից թագաւորել սուլթանների մայրաքաղաքում։ Համիդը կտրականապէս հրաժարւում է. ասում է այստեղ աւելի լաւ կարող եմ թաշխադահութեամբ զբաղւել, քան թէ Պօլսում։

Թէհրան 5 յուլ.

Մահմէդ-Ալին կրկին երդւեց հաւատարիմ մնալ սահմանադրութեան։ Նոր շահն-շահ Ահմէդ-Միրզան մի մեծ ճառ խօսեց յեղափոխականների մատուցած ծառայութեան վերաբերեալ գահին և հայրենիքին։ Ասաց, որ ինքը բոլորովին յուրջ համարում է իւրերի դրութիւնը և անմիջապէս կաշխատի Դարէհների, Կիւրոսների, Նադիրների և Շահ-Աբասների թագի ու գահի փառքը կարճ միջոցում նորից վերականգնել։

Բեռլին.—Տեղական լրագրները ցաւում են, որ երկրի դրութիւնն այդպէս է։

Պետերբուրգ.—Պուրիշկեւիչը կատաղել է. պնդում է որ պառակտող դրութիւն ստեղծւի և քաղցութիւններ առաջանան. Թէհրանից հաղորդում են, յեղափոխականները շատ շատ ափսոսում են, որ Մահմէդ-Ալին հրաժարւեց և այլևս կուռի ու դալմադալի անց ու պատճառ չեն ունենալ բաւական ժամանակ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.

Կիրակի օրը յուլիսի 12-ին
Վէրոյց ազնւականութեան պարտիզում
ՏԵՂԻ Է ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ

ՋՔՈՍԱՆՔ

հայերէն լեզւով

ՄԿՆԻԿ

Վօդ. մէկ գոր.

Ծաղիկներ, կօնֆետի, բուֆէտ,

Զինւորական մուզիկայի օրկեստր և արքունական թատրոնի լարային գործիքների օրկեստր

ՊԱՐԵՐ

Սկիզբը ցերեկւայ ժամը 4-ին

Զբօսանքի մուտքը 25 կոպ. աշակ. և երեխ. 15 կ.

Ներկայացման տոմսակները 1 ր. 40 կ.

П Е Р В А Я

художественная хромо-литографія

С. БЫХОВА

Тифлисъ, Головин. просп. около цирка

Печатаются всевозможныя литографскія работы въ разныхъ стиляхъ.

Также всевозможныя ярлыки спеціально для водочныхъ и винныхъ складовъ и т. п.

ПО САМЫМЪ УМѢРЕННЫМЪ ЦѢНАМЪ

Работы исполняются лучшими европейскими мастерами

ՅՈՒԼԻՍԻ 15-ԻՑ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

„ՀՈՐԻԶՈՆ"

Դրական հասարակական տնտեսական եւ քաղաքական օրաթերթ

Բաժանորդագինն է Թիֆլիսում և Ռուսաստանում յուլիսի 15-ից մինչև տարւայ վերջը 4 ր. 50 կ.։ Արտասահման (Պարսկաստան, Թիւրքիա և այլն) 5 ր.

Հասցէ՝ Тифлисъ, редак. газеты „Оризонъ"

Լոյս տեսաւ և վաճառւում է

ՀԱՅԻ ԿՅՈՐ
ԶԷՅԹՈՒՆՑՈՒՆ

Դրական ժողովածու Գր. Զալխուշեանի խմբագրութեամբ. ի նպաստ սովեալ Զէյթունցիների.

Գինն է 2 րուբլի

Պահեստը Գր. Զալխուշեանի մօտ
Ростовъ н. Д. Б Садовая № 174.

Мамед-Али шахъ
НАРОДНОЕ ДВИЖЕНІЕ
ВЪ КРАЪ ЛЬВА И СОЛНЦА
Цѣна 1 рубль
СКЛАДЫ ИЗДАНІЯ: *Тифлисъ*
КН. ТОР. ГУТТЕМБЕРГ
Александрополь ТИПОГР.
„ШИРАКЪ"
АТРПЕТЪ

МАГАЗИНЪ

Композиція

Тифлисъ Пушкинскій пассажъ № 8.

Громадная экономія
шведскаго компо-
зиціон. бѣлья.
→Носится не менѣе
двухъ лѣтъ←
Постоянный боль-
шой выборъ свѣжаго
товара
**Воротниковъ, мани-
шекъ и манжетъ.**
Единственный
представитель для Ти-
флиса и ихъ окрест-
ностей

по фабричнымъ цѣнамъ
переделка въ любой фасонъ безплатно
М. А. КАЛТАГЯНЦА

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ
„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ"
ԱՐՏՕՆՒԱԾ
Ամենալաւը Աշխարհում

ԱՆՊԱՅՄԱՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԶՈՅԳԻ ԱՆՕ-
ՐԻՆԱԿ ԱՄՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱՐ

Ամենաառաջին և ամենաբարձր ամրութեան, լաւ յատկութեան, շքեղ ֆասոնների և ամենալաւ գործածուող նիւթերից

ԱՐՏՕՆՒԱԾ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԱՄԲՈՂՋ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ
ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ

1888

ԱՌՍԻՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մ Ի Ւ Ն Խ Ե Ւ Վ Է Յ Ս

ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ ԵՒ ԲԱԳՒՈՒՄ

Скоропечатная „Дзмоба" Московская ул. № 5.

«ՄԱԾՈՒՆ ՇԻՆԵԼՈՎ ԱԶԳԸ ՓՐԿՈՒՄ Է»

Ցարգելիներ՝
Ա. Բայանթարը, Աթանասեանը, Էյրանեան գնում են Ղարա-Քիլիսա դատախազութեան

ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐ

—Ախար խիստ զանցառ տարան էդ վարժապետ-ների՛ է, ասում են թէ փող չեք տալի, կոսէ։

—Ինչ մենք խօ փող չենք կարում, վուր փող տանք. փող ըլի մենք ուտենք։

—Ան թէ չէ, մեզ իրենք են տալի փող, վուր մենք նրանց տանք։

ՅՈՒՍԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆԸ ՎԵՀԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋ.

—Եւ քանզի մեղուցեալ եմ բանիւ և գործով, գիտութեամբ և անգիտութեամբ, կամայ և ակամայ, խռովեցուցանելով զվիճակային արդիւնս, Տէր, թող ինձ զյանցանս, զի չեմ խմացեալ գինի և օտարաց։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐԻՉՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐ ՏԵՂԵՐՈՒՄ.

—Ախ երանի թէ Վեհափառը շուտ շուտ այցելէ՛ր, գոնէ շաբաթը երկու անգամ։

—Ո՞վ է այդ ֆրանտիկը.

—Закавказье-ի խմբագիրը։

—Ո՜հ, ուրեմն փախչենք այստեղից. նա կարող է մեզ ծեծել, և սպանել որովհետև ցի՛չի տեղ արճանեան է գործածում։

– Ուրեմն նա սոցիալիստ է.

—Ի հարկէ, գոնէ գործը այդ է ցոյց տալիս։